

AHMED-i KESREVÎ

(bk. KESREVÎ, Seyyid Ahmed).

AHMED KUDSİ EFENDİ Topbaşzâde Şeyh Ahmed Kudsi
(ö. 1889)

Son devir âlim ve mutasavvıfı.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Kudsi Efendi, *Peygamberimiz ve Ashâbı* (trc. Mustafa Ayyıldız), İstanbul 1985, Mukaddime; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 193; *Osmanlı Müellifleri*, I, 250; *Kehhâle, Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, II, 51.

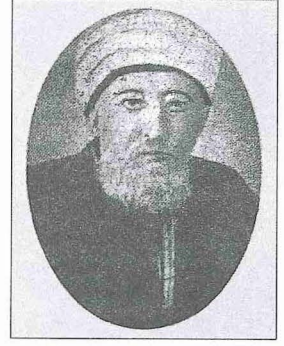

İSMAİL L. ÇAKAN

AHMED LUTFİ EFENDİ

(1817-1907)

Osmanlı vak'anüvisi ve şairi.

Ahmed
Lutfi
Efendi

Babasının adı Mustafa'dır. Konya'nın Kadınhanı ilçesinde doğdu. Tahsilini memleketinde tamamladıktan sonra Mekke'ye gitti. Mekke müftüsü Seyyid Muhammed b. Hüseyin el-Kutbî'den fıkıh, hadis ve tefsir, Seyyid Muhammed b. Ali es-Senûsî'den de hadis ve tasavvuf dersleri aldı. Daha sonra memleketine dönerek Konya'ya yerleşti. Tedris ve irşadla meşgul oldu. Yetmiş yaşlarında iken Konya'da vefat etti ve Mevlânâ Türbesi haziresine defnedildi.

Ahmed Kudsi Efendi, Hâlidîyye tarikatı şeyhlerinden Bozkırlı Memiş Efendi'nin halifesidir. *Hidâyetü'l-mürtâb fi fezâ' ilî'l-aşhab* (İstanbul 1292) adlı Arapça bir eseri vardır. Muhtelif kaynaklardan seçilmiş nakillerden oluşan ve yirmi fasıldan meydana gelen eser, sahâbîler hakkındaki yanlış düşünce ve değerlendirmeleri tashiî etmek maksadıyla, sahâbe ile ilgili hadislerden deliller getirilerek yazılmış olup konuya ait Sünnî anlayışı ortaya koymaktadır. *Hidâyetü'l-mürtâb* ilk defa Elmalılı Mahmud Bedreddin Yazır tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş ancak bu tercüme basılmamıştır. Eserin Mustafa Ayyıldız tarafından yapılan tercümesi *Peygamberimiz ve Ashabı* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1985). Diğer eserleri ise kaybolmuştur.

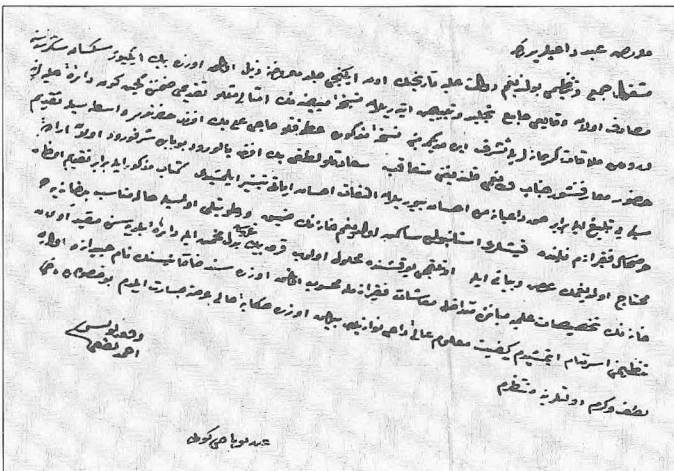
İstanbul'da doğdu. Babası nalıncı esnafına mensup Mehmed Ağa'dır. İlk tahsilinden sonra Mühendishâne-i Berîrî-i Hümâyün'a girdiyse de kısa sürede buradan ayrılarak Amcazâde Hüseyin Paşa Medresesi'ne devam etmeye başladı; böylece ilmiye mesleğine intisap etmiş oldu. 1837'de huzur dersleri*nde bulundu ve aynı zamanda Takvimhane mukabeleciliğine getirildi. Ardından Sadâret Mektûbî Kalemî'ne tayin edildi. Sadâret Mektûbî mûmeyyizliğiyle birlikte Farsça mütercimliği de yaptı. Nisan 1845'te İmar Meclisi seyrah kâti-bi olarak Vidin ve Niş taraflarında bulundu. İmar Meclisi'nin lağvedilmesi üzerine İstanbul'a dönerek zaptiye başkâtibi oldu. 1848'de geçici olarak vergi tahsili için Filibe'ye gönderildi. Dokuz ay sonra İstanbul'a dönünce tekrar Anadolu eyaleti teftiş kâtipliği ile taşraya çıktı.

Ahmed Lutfi Efendi 1852-1865 yılları arasında Takvimhane musahhihliği, Tıbbiye Meclisi âzalığı, Tıbbiye Mektebi Türkçe hocalığı ve Matbuat nâzirliği görevlerinde bulundu. Bu sırada İstanbul'da yapılan nüfus sayımına katılarak Boğaziçi'nde Yeniköy'den Kilyos'a kadar uzanan sahanın tahririni yaptı. Meclis-i Maârif âzası iken 1866'da vak'anüvisli-

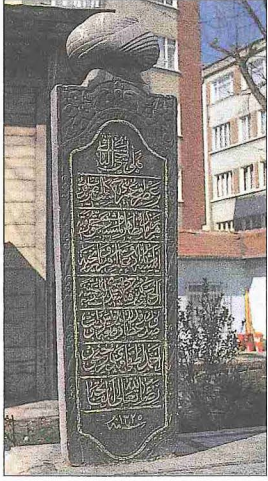
ğe getirildi. Bir süre sonra kendisine İstanbul kadılığı pâyesi, ardından Anadolu kazaskerliği pâyesi verildi. 15 Ocak 1888'de Rumeli kazaskeri oldu. Normal hizmet süresini (müddet-i örfiyye) tamamladıktan sonra Şûrâ-yı Devlet âzalığı ile birlikte vak'anüvislik hizmetini de sürdürdü. 18 Mart 1907'de vefat etti. Kabri Aksaray'da Sofular Camii haziresindedir. Osmanlı vak'anüvisleri arasında bu görevde en çok kalan Ahmed Lutfi Efendi, Arap ve Fars edebiyatına da vâkıf olup Mevlevî tarikatına mensuptu.

Eserleri. Ahmed Lutfi Efendi'nin en önemli eseri, *Târih-i Cevdet*'e zeyl olarak yazdığı tarihidir. Eserde 1241-1296 (1825-1879) yılları arasında cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. *Lutfi Târihi* adıyla şöhret bulan eser, *Takvîm-i Vekâyi'* ve bazı resmî belgelerden istifade edilerek sade ve resmî bir üslûpla kaleme alınmıştır. Eserin yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları vardır. Müellif eserinin on beş cildini II. Abdülhamid'e takdim etmiş, bunlardan ancak ilk yedi cildini yayımlayabilmiştir (1290-1306). VIII. cilt halefi Abdurrahman Şeref tarafından bazı ilâvelerle (1328), IX, X, XI ve XII. ciltler ise Münir Aktepe tarafından neşredilmiştir (İstanbul 1984; Ankara 1988; Ankara 1989). XIII. (İÜ Ktp., TY, nr. 4812), XIV. (TTK Ktp., nr. Y 531/6) ve XV. (TTK Ktp., nr. Y 531/7) ciltler yazma halindedir. XVI. cilt ise eksik ve müsvedde halinde olup Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde (nr. 1346) bulunmaktadır.

Ahmed Lutfi Efendi'nin şiirleriyle şiir formunda bazı tarihî bilgileri ihtiva eden eseri, *Dıvân-ı Vak'anüvisi Ahmed Lutfi* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1302). Müellif ayrıca *Ta'limü'l-mü'te'allim* isimli eseri bazı ilâveler yaparak *Tefhîmü'l-muallim* adıyla Türkçe'ye çevirmiş ve Âsım Efendi tarafından Arapça'dan Türkçeye tercüme edilen

Ahmed
Lutfi-
Efendi'nin
kendisine
kişilik
bir ev
temin
edilmesi
hususundaki
arızası
(TTK Ktp.,
nr. Y 531/7, s. 173)

Ahmed
Lutfi
Efendi'nin
Sofular
Camii
haziresindeki
mezar taşı -
Aksaray
İstanbul

Ķāmûs'taki kelimeleri alfabe sırasına göre tertip ederek 53.000 kelimecik *LuĶat-ı Ķāmûs'u* hazırlamıştır. Aslı Arkeoloji Müzesi Kütüphanesinde bulunan bu eserin elif ve bâ harflerini ihtiva eden ilk iki cüzü 1282 ve 1286 yıllarında basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 896-901; Cemâleddin, *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri (Âyine-i Zurefâ)*, İstanbul 1314, s. 121-125; *Osmanlı Müellifleri*, III, 136-137; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 230; Ebülulâ Mardin, *Huzûr Dersleri* (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 262-265, 979-984; Münir Aktepe, "Vak'a-nüvis Ahmed Lütîfi ve Tarihî Hakkında Bazı Bilgiler", *TED*, X-XI (1981), s. 121-152; a.mlf., "Lutîfi Efendi", *EP²* (İng.), V, 836-837; Bekir KütükoĶlu, "Vekâyinüvis", *İA*, XIII, 285-286.

MÜNİR AKTEPE

AHMED MÂHİR EFENDİ, Ballıkızâde

(1860-1922)

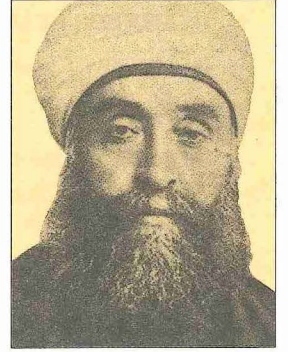
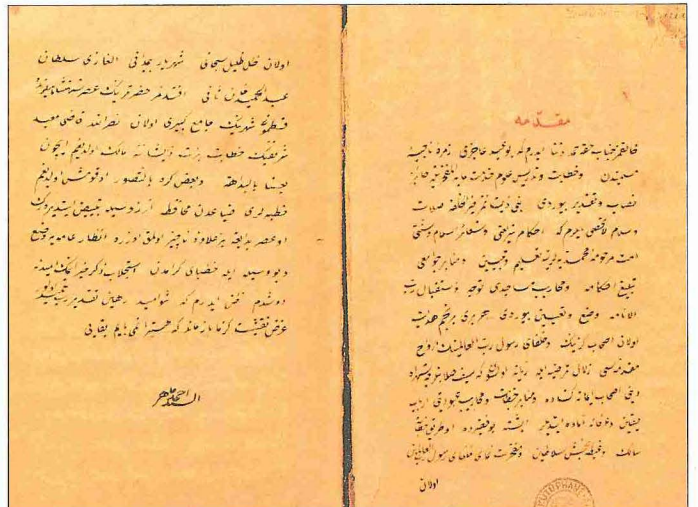
Son devir Osmanlı din âlimi
ve siyaset adamı.

Babası Seyyid Hâfız Mehmed Said, dedesi Hâfız Mehmed Nüreddin'dir. Bağlı bulunduğu aile aslen Kastamonulu olup Ballıkiefendizâde lakabıyla tanınmıştır. Ahmed Mâhir şeyh ve âlim Ahmed Hicâbî'den icâzet aldı (1300/1882-83). Kendisi de ders okutarak birçok talebeye icâzet verdi. 1901'de İstanbul'a gitti. Abdurrahman Paşa'nın himayesinde istinaf mahkemesi üyeliği ve çeşitli yerlerde hâkimlik yaptı. Bir süre Şûrâ-yı Evkaf başkanlığında bulundu. 1908'den itibaren siyasî hayata geçerek Meclis-i Meb'ûsan'da yedi yıl, Büyük Millet Meclisi ikinci devresinde de iki yıl milletvekilliği yaptı. Meclis-i Meb'ûsan'da bulun-

duĶu sırada geçici reislik ve birinci reis vekilliği gibi görevlerde bulundu. Emekli olduktan sonra şehremaneti müşavirliğine tayin edildi. Dârülfünun İlahiyat Fakültesi'nde ve Medresetü'l-vâzîn'de on üç yıl tefsir ve kelâm okuttu. İstanbul pâyesini, ikinci rütbe Mecidî ve üçüncü rütbe Osmânî nişanlarını aldı. Ayrıca Sultan Reşad tarafından kıymetli bir kürk, ferace*, çok değerli bir tesbih ve iki adet saatle ödüllendirildi. Görevli olarak Medîne-i Münewvere'ye ve Rumeli'ye seyahatler yaptı. 4 Eylül 1922'de Kastamonu'da vefat etti.

Eserleri. 1. *el-Muhkem fi şerhi'l-Hikem*. En hacimli eseri olup İbn Atâullah el-İskenderî'ye ait *el-Hikemül-'Atâ'* iyye'nin şerhidir. Asıl eserde bulunan 321 hikmet*, Arapça asılları ve tercümeleleri verildikten sonra oldukça geniş bir şekilde açıklanmıştır. Bu açıklamalar tasavvufî, dinî remizler ve tabirler bakımından çok zengindir. Eser iki cilt halinde basılmıştır (İstanbul 1323, 628 sayfa). 2. *Hutbe Mecmuası*. Türkçe bir mukaddimeden sonra yetmiş iki Arapça hutbeden meydana gelen eserin (İstanbul 1316, 87 sayfa) bir yazma nüshası Millî Kütüphane'dedir (06 Mil A 4987, 48 varak). 3. *el-Fâtıha fi tefsiri'l-Fâtıha*. Müellifin tefsir dersi notlarından ibaret olup basılmıştır (İstanbul 1331, 69 sayfa). 4. *Mu'cizât-ı Kur'âniyye*. Kitabın birinci kısmı, yazarın 1324-1325 (1908-1909) yıllarında gazetelerde yayımlanmış makalelerinden meydana gelmiş olup basılmıştır (İstanbul 1328, 280 sayfa). Aziz DemircioĶlu'nun özel kütüphanesinde bulunan müellif hattıyla 278 sayfa olan ikinci kısmı ise henüz basılmamıştır. 5. *Hâturat*. Günlük hatıralarını yazdığı doksan üç yapraklık bir eser

Ahmed
Mâhir
Efendi'nin
kendî hattıyla
yazdığı
*Hutbe
Mecmuası*
adlı eserinin
mukaddimesinden
ilk iki sayfa
(Millî Kütüphane,
06 Mil A, nr. 4987)

Ahmed
Mahir
Efendi

olup torunu Ali Binkaya'nın özel kütüphanesinde mevcuttur.

Ahmed Mâhir Efendi kendi döneminde üslûbunun güzelliği ve hitabetteki üstün başarısıyla dikkati çekmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülkerim AbdülkadiroĶlu, "Ahmed Mahir Efendi'nin İstanbul Hayatı, Verdiği İcâzetler ve Üç Eseri ile Elyazması Hatıratı Üzerine Notlar", *Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu Sempozyumu (19-21 Ekim 1988)*, Ankara 1989, s. 71-82; Tahsin Önemli, "Ahmed Mahir Efendi'nin Hikemiyat Şerhi", a.e., s. 83-89.

ABDÜLKERİM ABDÜLKADİROĶLU

AHMED el-MANSÜR

(أحمد المنصور)

Ebü'l-Abbâs Ahmed el-Mansûr-Billâh
b. Muhammed el-Mehdî es-Sa'dî
(ö. 1012/1603)

Fas sultanı
(1578-1603)

956 (1549) yılında Fas'ta doğdu. Babası, hânedanın ikinci sultanı olan Muhammed eş-Şeyh el-Mehdî, annesi hayır ve hasenâtıyla meşhur Mes'ûde bint